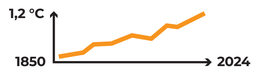
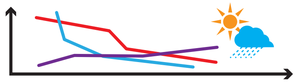
IQLIM O‘ZGARISHI

Insoniyat issiqxona gazlari tashlanmalarini kamaytirish uchun kerakli choralarni ko‘rmasa, XXI asrning oxiriga kelib, buning tabiat va odamlar uchun oqibatlari:

XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab, Yerdagi o‘rtacha harorat 1,2 °C ga oshdi. So‘nggi 1400-yil ichida hech qachon harorat bunchalik yuqori bo‘lmagan. 2023-yil meteorologik kuzatuvlar tarixidagi eng issiq yil bo‘ldi.

Harorat ko‘tarilishi bilan bir qatorda, sayyoramizdagi barcha tabiiy tizimlar muvozanatdan chiqmoqda: muzliklar va abadiy muzliklar erimoqda; Jahon okeanining darajasi ko‘tarilmoqda; suv toshqinlari, qurg‘oqchilik va bo‘ronlar tez-tez sodir bo‘lmoqda; ob-havo tobora o‘zgaruvchan bo‘lib bormoqda.

2,4 mlrd dan 3 mlrd kishigacha

2050-yilga borib, iqlim o‘zgarishi, aholi sonining ko‘payishi, o‘rmonlar maydonining qisqarishi va dengiz sathining ko‘tarilishi oqibatida suv toshqinlari va boshqa tabiiy ofatlardan jabrlanganlar soni 2,4 milliarddan 3 milliard kishigacha oshadi.

Aholining 40 foizi

Dunyo aholisining 40 foizi 100 kilometrlik qirg‘oqbo‘yi zonasida yashaydi. Suv resurslari sifatining o‘zgarishi birinchi bo‘lib shu odamlarga ta’sir qiladi. Dengiz sathining ko‘tarilishi qirg‘oq bo‘yidagi chuchuk suv manbalarining sho‘ranishini oshiradi va suv bosishi tufayli yashash hududlarini qisqartiradi.

800 mln dan 3 mlrd kishigacha

Iqlim o‘zgarishi tufayli muzliklarning erishi tezlashadi, shuningdek yog‘ingarchilik rejimi va miqdori o‘zgaradi. 2080-yilga kelib 800 milliondan 3 milliardgacha odam suv tanqisligi sharoitida yashaydi.

2°C = 2050 yilga kelib rivojlanayotgan mamlakatlarning moslashuvi uchun $500 mlrd

2 °C = Rivojlanayotgan mamlakatlarda iqlim o‘zgarishiga moslashish uchun 2050-yilda 500 milliard dollar Iqlim o‘zgarishi sur’atining jadallashishi natijasida, rivojlanayotgan mamlakatlar aholisining yerdagi harorat atigi 2 °C ga ko‘tarilishiga moslashishi 2030-yilda 300 milliard dollar, 2050-yilga borib esa 500 milliard dollarga tushadi.

Qazib olinadigan yoqilg‘i ishlatilishi, avtotransport sohasining rivojlanishi va o‘rmonlarning kesilishi natijasida atmosferada karbonat angidrid (CO_2), metan (CN_4) va azot oksidi (N_2O) kabi issiqxona gazlarining konsentratsiyasi Yerda kamida 800 ming yil davomida kuzatilmagan rekord darajaga yetdi. Sanoat davri boshlanganidan buyon, ya’ni 1750-yillardan boshlab, atmosferadagi karbonat angidrid (CO_2) 150 foizga, metan (CN_4) 264 foizga va azot oksidi (N_2O) 124 foizga oshdi.

ARKTIKA

- Dengiz muzlari, Grenlandiya muzliklari maydoni va qor qoplamining qisqarishi
- Qirg‘oqlarning buzilishi (eroziyasi).
- Tundra maydonining qisqarishi
- Karbonat angidrid va metanning katta hajmdagi tashlanmalariga olib kelayotgan abadiy muzliklar erishi
- Ob-havo isishi, o‘simlik qoplamining o‘zgarishi, hayvonlar ko‘chishi
- Dengiz va qirg‘oqbo‘yi hayvonlari uchun muammolar
- Mahalliy turlarga salbiy ta’sir ko‘rsatadigan yangi turlarning kirib borish tahdidi.

SHIMOLIY AMERIKA

- Anomal yog‘ingarchilik, toshqinlar
- Issiqlik to‘lqinlari
- Muzliklar qisqarishi, o‘rmon yong‘inlari, ekotizim lardagi o‘zgarishlar, hayvonlar va o‘simliklar yangi turlarining kirib borishi (qit’aning turli qismlarida)
- Suv tanqisligi
- O‘rmon yong‘inlari takrorlanishlar soni va ko‘lamining ortishi
- Dovullar (quyunlar) sodir bo‘lish davriyligi va kuchi oshishi mumkin (qit’aning o‘rta qismida)

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Juda qimmat moslashish

Qirg‘oqbo‘yi hududlari va shaharlarni suv bosishi

Qishloq xo‘jaligiga yaroqli yer maydonlarining qisqarishi va donli ekinlar hosildorligining pasayishi

XXII asrda Golfstrim yo‘nalishining o‘zgarishi va Shimoliy Yevropa hamda Britaniya orollarida ob-havo qattiq sovishini istisno etib bo‘lmaydi.

O‘rta yer dengizi mamlakatlarida:

issiqlik to‘lqinlari, kuchli o‘rmon yong‘inlari va suv tanqisligi

YEVROPA

- Kuchli yomg‘irlar, kuchli suv toshqinlari
- Qushlarning ko‘chish yo‘llari va muddatlarining o‘zgarishi, o‘simliklarning gullashi va boshqalar.
- O‘simliklar va hayvonlarning yangi turlari, shu jumladan hasharotlarning xavfli turlari – kasalliklar qo‘zg‘atuvchilarning kirib borishi
- Tog‘lardagi muzliklarning chekinishi va qishda turistlar oqimining kamayishi
- Dengiz sathining ko‘tarilishi oqibatida qirg‘oqbo‘yi hududlari va shaharlarni suv bosishi

OSIYO

- Markaziy va G‘arbiy Osiyoda tez-tez sodir bo‘ladiga qurg‘oqchilik va suv tanqisligi
- Tog‘ muzliklarining qisqarishi, muzlik ko‘llarining toshishi tufayli sel, qor ko‘chkisi va halokatli suv toshqinlarining yuzaga kelishi.
- Daryolarda kuchli toshqinlar
- Dengiz sathining ko‘tarilishi natijasida qirg‘oqbo‘yidagi yirik shaharlar va unumdor tekisliklarni suv bosishi
- Dengiz, daryo va quruqlik ekotizimlarida katta salbiy o‘zgarishlar yuzaga kelishi mumkin

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Mahalliy aholining an’anaviy turmush tarzini saqlab qolish muammolari

AFRIKA

- Sharqiy Afrikaning Buyuk ko‘llarida suv haroratining ko‘tarilishi
- O‘rmonlar maydonining qisqarishi
- Qattiq qurg‘oqchilik, chuchuk suv yetishmasligi

Kilimanjaro muzliklarining yo‘qolishi

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Qishloq xo‘jaligiga yaroqli yer maydonlarining qisqarishi va don ekinlari hosildorligining pasayishi

Eng ko‘p zarar ko‘rgan hududlardan odamlarning ommaviy migratsiyasi

AVSTRALIYA

- Yozda issiqlik to‘lqinlari, qurg‘oqchilik va kuchli o‘rmon yong‘inlari
- Avstraliya shimolida yomg‘irlar mavsumida halokatli suv toshqinlari
- Marjon riflarining halokatga uchrashi
- Mahalliy o‘simliklarni siqib chiqaradigan hayvon va o‘simliklarning yangi turlari kirib borish xavfi katta

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Chuchuk suv yetishmasligi va ekinlar hosildorligining pasayishi

KICHIK OROLLAR

- Alohida orollar ekotizimlaridagi o‘zgarishlar, marjon riflarining halokatga uchrashi
- Orollarni to‘liq yoki qisman suv bosishi
- Okean kislotaliligi va haroratining ortishi tufayli dengiz ekotizimlariga tahdidlar
- Turistlar oqimini qisqartirish

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Donli ekinlar hosildorligining pasayishi

Dovul, quyun va tropik siklonlar natijasida zarar miqdorining ortishi

MARKAZIY va JANUBIY AMERIKA

- Anomal yog‘ingarchilik
- Daryolar oqimining o‘zgarishi va elektr energiyasi ta’minoti bilan bog‘liq muammolar (ko‘p mamlakat lar deyarli butunlay gidroenergetikaga bog‘liq).
- Amazonka o‘rmonlari va La Plata ekotizimlarining yo‘q bo‘lib ketish xavfi
- Tog‘ muzliklarining qisqarishi, muzlik ko‘llarining to‘lib-toshishi natijasida sel, qor ko‘chkisi va halokatli suv toshqinlari.
- Qit’aning ayrim hududlarida suv tanqisligi
- Marjon riflarining katta halokati.

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Mahalliy aholining an’anaviy turmush tarzini saqlab qolish muammolari

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Qishloq xo‘jaligiga moslashish xarajatlarning haddan tashqari yuqoriligi

Mahalliy aholining an’anaviy turmush tarzini saqlab qolish muammolari

Eng ko‘p zarar ko‘rgan hududlardan odamlarning ommaviy migratsiyasi

Oziq-ovqat yetishmovchiligi

Odamlar uchun zararli oqibatlar

Odamlarni ko‘chirish zarurati

ANTARKTIKA

- Antarktidaning g‘arbiy qismida muzliklar qisqarishi
- Pingvinlar, boshqa qushlar va dengiz hayvonlari yashash muhitining o‘zgarishi

+16 °C
+15 °C
+14 °C
+13 °C
+12 °C
+11 °C
+10 °C
+9 °C
+8 °C
+7 °C
+6 °C
+5 °C
+4 °C
+3 °C
+2 °C
+1 °C

XXI asr oxiriga qadar sanoat davridan avvalgi davr - XVIII asr o‘rtalariga nisbatan harorat o‘zgarishi.

Xaritani tuzishda Iqlim o‘zgarishi bo‘yicha hukumatlararo ekspertlar guruhining (IO‘HEC) to‘rtinchi va beshinchi baholash hisobotlari materiallari, BMT Taraqqiyot dasturi, Rosgidromet va Buyuk Britaniya meteorologiya agentligi ma’lumotlaridan foydalanilgan.

Iqlim qutichasi

UNDP